

Anonymiserad version

Översättning

C-284/24 – 1

Mål C-284/24

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

23 april 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

High Court (Irland)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

12 april 2024

Klagande:

LD

Motparter:

Criminal Injuries Compensation Tribunal

Minister for Justice and Equality

Irland

Attorney General

[utelämnas]

HIGH COURT

[utelämnas]

[Nationell hänvisning]

[utelämnas]

ANGÅENDE EN BEGÄRAN OM FÖRHANDSAVGÖRANDE TILL
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL ENLIGT ARTIKEL 267

SV

I FÖRDRAGET OM EUROPEISKA UNIONENS FUNKTIONSSÄTT

[utelämnas] [redogörelse för parterna]

[utelämnas] [Steg i det nationella förfarandet som har lett fram till beslutet att hänskjuta en fråga]

[utelämnas] High Court (Högsta förvaltningsdomstolen) anstod med att meddela sin dom den 28 juli 2023 för att formenligt begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen [utelämnas].

Ett skriftligt avgörande meddelades elektroniskt den 22 mars 2024, vilket återfinns i bilagan.

Parterna [utelämnas] har inkommit med styrkande handlingar för att underlätta ett formellt hänskjutande till EU-domstolen, vilka har bifogats nämnda skriftliga avgörande [utelämnas] [utelämnas] [utelämnas], däribland tre medicinska utlåtanden med en redogörelse för de skador som klaganden har vållats [utelämnas].

High Court har beslutat att begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen, i enlighet med artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, med avseende på de frågor som anges [utelämnas] i High Courts skriftliga avgörande av den 22 mars 2024 [utelämnas], vilka har följande lydelse[:]

[utelämnas] [upprepning av de frågor som ställs nedan]

High Court har även beslutat att förfarandet ska förklaras vilande överlag i avvaktan på EU-domstolens beslut.

High Court [utelämnas] har beslutat att frågan om de rättegångskostnader som hittills har uppkommit ska anstå.

[utelämnas]

[utelämnas] [justitiesekreterarens namn]

JUSTITIESEKRETERAREN

Utfärdat för delgivning den 22 april 2024

[utelämnas] [parternas företrädare]

Den bilaga som det hänvisas till ovan

[utelämnas]

HIGH COURT

[2024] IEHC 171

[utelämnas]

den 22 mars 2024

[utelämnas] [nationellt diarienummer]

[utelämnas] [upprepning av parterna]

UPPGIFTER OM DEN HÄNSKJUTANDE DOMSTOLEN

- 1 Förevarande begäran om förhandsavgörande har framställts av High Court i Irland [utelämnas] (nedan kallad **den hänskjutande domstolen**) [utelämnas].
- 2 [utelämnas] [uppgifter om delgivningen]

UPPGIFTER OM PARTERNA I DET NATIONELLA MÅLET

- 3 [utelämnas]

SAKEN I DET NATIONELLA MÅLET

- 4 Förevarande förfarande (nedan kallat **plenimålet**) avser en ansökan från klaganden till Criminal Injuries Compensation Tribunal (Brottsskadedomstolen) (nedan kallad **Tribunal**) om ersättning enligt *Scheme of Compensation for Personal Injuries Criminally Inflicted* (ordningen för ersättning för personskador som vållats genom brott) (nedan kallad **ordningen**).
- 5 Ordningen är en icke-lagstadgad mekanism genom vilken staten för närvarande fullgör sina skyldigheter enligt rådets direktiv 2004/80/EG av den 29 april 2004 om ersättning till brottsoffer (nedan kallat **ersättningsdirektivet**).¹ Den första motparten, Tribunal, är det organ som ansvarar för förvaltningen av ordningen i staten. Den andra motparten är ett regeringsdepartement med ansvar för att säkerställa att Tribunal genomför ordningen på ett effektivt sätt. Den tredje motparten är den juridiska person som enligt lag är ansvarig för den andra motpartens, dess tjänstemäns och/eller dess ombuds handlingar. Den fjärde motparten är statens främste juridiska rådgivare ("law officer of the State") som har utsetts enligt Irlands konstitution och [som] har stämts i egenskap av ombud. Den första till den fjärde motparten benämns i det följande "motparterna" och/eller "staten".
- 6 Den fråga i plenimålet som har föranlett behovet av förevarande begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 är huruvida den omständigheten att

¹ Ordningen har dock funnits betydligt längre än ersättningsdirektivet.

ersättning för allmän skada, inbegripet sveda och värk, inte omfattas av ordningen innebär att det inte slås vakt om klagandens rätt till rättvis och lämplig ersättning enligt artikel 12.2 i ersättningsdirektivet. Samtliga parter vid den hänskjutande domstolen är överens om att det är nödvändigt att framställa en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267.

BAKGRUND

Misshandeln

- 7 Klaganden, en utbildad programvaruingenjör som är född i Spanien, utsattes för grov misshandel i Irland den 12 juli 2015 då han attackerades på gatan utanför sin bostad av en grupp av personer. Tre personer varav två ungdomar åtalades och dömdes för olika brott med anledning av misshandeln. Klaganden har inte kunnat fastställa identiteten på sina unga angripare.
- 8 Klaganden fick en betydande och bestående ögonskada och andra skador under misshandeln. I den ansökan till Tribunal som klagandens advokat ingav för hans räkning lämnades följande beskrivning av hans skador:

”[Klaganden] blev angripen av en grupp om fyra personer, som sparkade honom hårt så att han föll omkull och därefter fortsatte att sparka på honom medan han låg på marken i cirka 20 minuter. [Klaganden] förlorade medvetandet under angreppet. Han fick flera skador på sina ögon, däribland en orbitafraktur längst ner på vänster öga, mycket nära synnerven. Han blev tvungen att genomgå en ögonoperation och har förlorat en del av synen på sitt vänstra öga. Han lider nu även av dubbelseende på grund av att ögonmuskeln har rubbats. [Klaganden] fick en fraktur på käkbenet och slog ut en flisa i tanden. Han fick ett blåmärke på vänster skuldra. Han var tvungen att ha sin vänstra arm i mitella under en tid, och han återfick inte full funktion i den armen. Han fick även skador i midjan och i bröstet. [Klaganden] har också åsamkats psykiskt lidande och ångest till följd av angreppet ...

[Klaganden] lider för närvarande av smärta och partiell synförlust i sitt vänstra öga. Han har fortfarande dubbelseende på båda ögonen, särskilt efter det att han vaknar på morgnarna. Han har fortfarande inte full rörlighet i sin vänstra arm. Han lider dessutom fortfarande av psykiska problem och ångest. Flisan i tanden finns fortfarande kvar ...

[Klaganden] var frånvarande från arbetet till följd av händelsen ...

[Klaganden] blev uppsagd från sitt arbete och är för närvarande arbetslös.”²

² Under plenimålet vid den hänskjutande domstolen ingav klaganden tre medicinska utlåtanden med en närmare beskrivning av hans skador. [utelämnas]

Klagandens ansökan enligt ordningen

- 9 Den 1 oktober 2015 ingav klaganden en ansökan om ersättning till Tribunal enligt ordningen. Den 14 februari 2019 delgavs klaganden Tribunals beslut (nedan kallat **beslutet**), enligt vilket han beviljades ett belopp på 645,65 euro i ersättning enligt ordningen (nedan kallad **den beviljade ersättningen**).
- 10 I beslutet angavs bland annat följande:

”Klaganden har lidit personskador och personlig förlust till följd av ett våldsamt angrepp och en misshandel den 12 juni 2015 i Dublin då han angreps av en grupp, däribland ungdomar, på en gata utanför sin bostad, varav vissa har åtalats för olika brott. [Klaganden] har inte erhållit någon ersättning i dagsläget.

Tribunal är övertygad om att de egna utgifter som har åberopats är direkt hänförliga till våldsbrott och att ansökan omfattas av villkoren i den allmänna ordningen ...

Tribunal konstaterar att [klaganden] inte har yrkat ersättning för kostnader till följd av tandskador.

Tribunal beviljar en *ex gratia*-ersättning på 645,62 euro för [klagandens] egna utgifter som är direkt hänförliga till de våldsbrott som klagomålet avser, inklusive de som har styrkts.

Tribunal är enligt ordningen förhindrad att tilldöma ersättning för kontanter som stals från [klaganden] under angreppet eller ersättning för annan förlust av eller skada på egendom.”

- 11 Tribunals skrivelse av den 14 februari 2019 innehöll inte någon specificering av den beviljade ersättningen, vilket klagandens advokater begärde i vederbörlig ordning den 3 april 2019. Genom skrivelse av den 10 april 2019 lämnade Tribunal en specificering av den beviljade ersättningen till klagandens advokater, vilken var som följer:

”Avgift för nytt körkort	44,20 euro
Avgift för nya glasögon	339,00 euro
Läkemedel	28,82 euro
Sjukhusvård	100,00 euro
Resekostnader	133,63 euro
Totalt	645,65 euro

- 12 Klaganden hade endast inkommit med utgifter till ett belopp av 645,65 euro, och den beviljade ersättningen återspeglar därför det totala belopp som yrkats för egna utgifter. I enlighet med ordningens bestämmelser beviljades ersättningen enbart med avseende på klagandens egna utgifter och det beviljades ingen ersättning för allmän skada, inbegripet sveda och värk, trots de betydande och bestående skador som han ådrog sig vid angreppet.

Plenimålet

- 13 Klaganden inledde pleniförfarandet den 2 augusti 2019 och yrkade bland annat följande:
- Att det ska fastställas att ordningen strider mot statens skyldighet enligt rådets direktiv 2004/80/EG av den 29 april 2004 och/eller artiklarna 1, 3, 4, 7 och/eller 9 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, eftersom det inte föreskrivs någon rättvis och lämplig ersättning genom att allmän skada, inbegripet sveda och värk, inte omfattas av ordningen.
 - Att det ska fastställas att klaganden, i egenskap av brottsoffer vars rätt till ersättning staten var skyldig att slå vakt om, har rätt till skadestånd för sveda och värk.

DEN NATIONELLA ORDNINGEN

- 14 Ordningen är en icke-lagstadgad administrativ ordning som finansieras genom årliga och begränsade kontantbidrag och är avsedd för utbetalning av ersättning, där så är lämpligt, till personer som vållats skador genom brott.
- 15 Behovet av en sådan ordning uppstod eftersom brottsoffer inte hade tillgång till något praktiskt genomförbart och effektivt rättsmedel för sina skador (samt att gärningsmän kanske inte kan identifieras eller kanske inte har tillräckliga medel för att betala skadestånd om de har hållits ansvariga i andra förfaranden). Den historiska bakgrunden till ordningen år 1974 var terroristbombningarna i Dublin i slutet av 1972 och i början av 1973.
- 16 Från och med den 1 oktober 1972 kan personer som lider skada till följd av ett våldsbrott inom den irländska statens jurisdiktion ansöka om att få utnyttja de rättsmedel som föreskrivs i ordningen. Ordningen utformades med avsikten att den skulle vara begriplig för en person med begränsade eller inga juridiska kunskaper och att en person, som handlar i eget namn, skulle kunna väcka talan vid Tribunal utan att behöva anlita juridisk hjälp.
- 17 Tribunalen inrättades den 8 maj 1974 för att förvalta ordningen och för att handlägga ansökningar i första instans, och Tribunal inrättades före ersättningsdirektivet. Ordningen har ändrats två gånger sedan den infördes,

nämligen år 1986 (som är den ordning som är tillämplig i plenimålet^[utelämnas]) och år 2021.^[utelämnas]

- 18 I punkt 1 i ordningen föreskrivs att ersättning får utgå för personskada ”om skadan är direkt hänförlig till ett våldsbrott ...”. I sin ursprungliga utformning föreskrevs i ordningen ersättning för allmän skada, inbegripet sveda och värk, men detta togs bort år 1986 eftersom det utgjorde en belastning för statens finansiella resurser under en period av djup recession.
- 19 I sin ändrade lydelse från år 1986 gavs det i ordningen möjlighet till en *ex gratia*-betalning till ett brottsoffer såsom en form av ersättning. I synnerhet föreskrevs i punkt 6 i ordningen att ersättning ska beviljas av Tribunal på grundval av skadestånd enligt Civil Liability Act 1995 (lagen om skadeståndsansvar från år 1995) (i dess ändrade lydelse), såvida inte ersättning ska utgå
- a) genom straffskadestånd, skadestånd för hämnd (”vindictive damages”) eller skadestånd för särskild kränkning (”aggravated damages”),
 - b) för underhåll till barn som har fötts av ett offer för ett sexualbrott,
 - c) för förlorad eller minskad förväntad livslängd,
 - d) om brottsoffret har avlidit, till förmån för brottsoffrets dödsbo, eller
 - e) för sveda och värk när det gäller skador som har uppkommit den 1 april 1986 eller senare. (Understrykning tillagd.)
- 20 I ordningen föreskrivs inte någon övre gräns för den ersättning som ska utgå enligt ordningen. Rättegångskostnader och andra utgifter är inte ersättningsgilla enligt ordningen.
- 21 Den primära tvisten i plenimålet avser den omständigheten att ersättning inte beviljas för ett brottsoffrets sveda och verk vad gäller uppkomna skador och huruvida detta är förenligt med artikel 12.2 i ersättningsdirektivet.

RÄTTSLIG BAKGRUND

Unionsrätt

Ersättningsdirektivet

- 22 Enligt artikel 12.2 i ersättningsdirektivet ska medlemsstaterna slå vakt om rättigheterna för offer för uppsåtliga våldsbrott i både inhemska och gränsöverskridande fall genom att tillhandahålla ”rättvis och lämplig [ersättning]”, på följande sätt:

”Alla medlemsstater skall säkerställa att det i deras nationella regler föreskrivs en ordning för ersättning till offer för uppsåtliga våldsbrott som

begås på deras respektive territorier, som garanterar rättvis och lämplig brottsofferersättning.”

23 I skälen till ersättningsdirektivet beskrivs dess bakomliggande syften på följande sätt:

”(1) Ett av Europeiska gemenskapens mål är att, medlemsstaterna emellan, undanröja hinder för den fria rörligheten för personer och tjänster. ...

(3) Vid sitt möte i Tammerfors den 15 och 16 oktober 1999 begärde Europeiska rådet att miniminormer för skydd av brottsoffer utarbetas, särskilt för offrens tillgång till rättvisa och rätt till skadestånd, inbegripet juridiska kostnader. ...

(6) Brottsoffer i Europeiska unionen bör ha rätt till rättvis och lämplig ersättning för de skador de har lidit, oavsett var i Europeiska gemenskapen brottet begicks.

(7) I direktivet fastställs ett samarbetsystem för att underlätta möjligheten att få ersättning till brottsoffer i gränsöverskridande fall, vilket bör fungera på grundval av medlemsstaternas ordningar för ersättning till offer för uppsåtliga våldsbrott som begås på deras respektive territorier. Därför bör en ersättningsordning finnas i alla medlemsstater. ...

(10) Det kan vara svårt för brottsoffer att få ersättning från gärningsmannen därför att denne ofta saknar tillgångar för att fullgöra en dom om skadestånd eller därför att denne inte kan identifieras eller lagföras.”

EU-domstolens praxis

24 Artikel 12.2 i ersättningsdirektivet har prövats i begränsad mån av EU-domstolen. Även om det inte finns några mål som direkt och definitivt avser den primära tvistefrågan i plenimålet, det vill säga om och i vilken mån ersättning ska utgå för ekonomisk och ideell skada, inbegripet sveda och värk, ges användbar vägledning i EU-domstolens nyligen meddelade avgörande i mål **BV**.

Rättvis och lämplig ersättning

25 I mål **BV** framställde den hänskjutande domstolen en begäran om förhandsavgörande för att bland annat få klarhet i huruvida en schablonersättning på 4 800 euro till offer för ett sexuellt våldsbrott enligt Italiens ordning för ersättning kunde anses vara ”rättvis och lämplig” i den mening som avses i artikel 12.2 i ersättningsdirektivet.

26 EU-domstolen konstaterade att ersättningsdirektivet visserligen inte utgjorde hinder för schablonersättning, men att schablonbeloppet på 4 800 euro inte föreföll motsvara en ”rättvis och lämplig ersättning” i den mening som avses i

artikel 12.2. Som grund för det beslutet fastställde EU-domstolen följande principer:

- i. Medlemsstaterna har ett utrymme för skönsmässig bedömning i fråga om hur stor ersättning som ska utgå och om hur en sådan ersättning ska fastställas (punkterna 58 och 61).
 - ii. Ersättningen ska betalas ut av den behöriga myndigheten i den medlemsstat där brottet begåtts genom en nationell ersättningsordning ”vars ekonomiska bärkraft måste upprätthållas för att säkerställa en rättvis och lämplig ersättning till samtliga offer för uppsåtliga våldsbrott” (punkt 59).
 - iii. ”Rättvis och lämplig ersättning” i den mening som avses i artikel 12.2 i ersättningsdirektivet motsvarar inte nödvändigtvis det skadestånd som den som har begått det brottet ska vara skyldig att betala. Detta ersättningsbelopp ”behöver ... inte nödvändigtvis garantera full ersättning för den ekonomiska och ideella skada som brottsoffret har lidit” (punkt 60).
- 27 EU-domstolen angav även följande ”relevanta uppgifter” om tolkningen av artikel 12.2 i ersättningsdirektivet som medlemsstaterna *ska* beakta för att säkerställa att offer för uppsåtliga våldsbrott ges ”rättvis och lämplig” ersättning:
- i. En medlemsstat skulle gå utöver det utrymme för skönsmässig bedömning som denna ges i artikel 12.2 i ersättningsdirektivet ”om det i dess nationella bestämmelser föreskrevs en ersättning till offer för [uppsåtliga] våldsbrott som är rent symbolisk eller uppenbart otillräcklig, med hänsyn till de allvarliga följderna de drabbats av” (punkt 63 – understrykning tillagd).
 - ii. Den ersättning som beviljas brottsoffer enligt artikel 12.2 i ersättningsdirektivet ”utgör ... ett bidrag till att ersätta dem för den ekonomiska och ideella skada som de har lidit” (punkt 64 – understrykning tillagd).
 - iii. Bidraget till ersättning för ekonomisk och ideell skada ”kan anses vara ’rättvist och lämpligt’ om det på ett adekvat sätt kompenserar det lidande som de har utsatts för” (punkt 64 – understrykning tillagd).
 - iv. Artikel 12.2 i ersättningsdirektivet utgör inte hinder för schablonersättning om beloppet kan variera ”beroende på arten av det våld som [varje brottsoffer] har utsatts för” för att undvika att en ersättning är ”uppenbart otillräcklig” (punkterna 65 och 66).
 - v. En schablonersättning kan inte anses vara ”rättvis och lämplig” om den fastställs utan hänsyn till de ”allvarliga följderna” för brottsoffren av det begångna offret (punkt 69).

- vi. Ersättningen måste utgöra ”en lämplig ersättning för den materiella och ideella skadan” (punkt 69 – understrykning tillagd).
- 28 I mål **BV** konstaterade generaladvokaten att syftet med och logiken för utbetalning av ersättning enligt det direktivet skiljer sig från dem i nationell skadeståndsrätt. Enligt nationell skadeståndsrätt ska en gärningsman i regel åläggas att fullt ut ersätta skadan, och det belopp som döms ut bör så nära som möjligt motsvara full ersättning för förlust, skada och lidande som drabbat offret. Den ersättning som föreskrivs i ersättningsdirektivet är dock tänkt som en (generaliserad) offentlig (pekuniär) hjälp till brottsoffer som inte förutsätter att medlemsstaternas myndigheter begått någon form av fel.
- 29 I mål **BV** påpekade generaladvokaten dessutom att även om kravet på att ersättningen ska vara rättvis och lämplig sätter en gräns för medlemsstaternas fria skön, har denna begränsning dock märkbart fastställts ”med lätt hand”. Det råder därför ingen tvekan om att ersättningsdirektivet ger medlemsstaterna ett visst utrymme för skönsmässig bedömning vid utformningen av sina respektive ersättningsordningar. I förevarande mål vill den hänskjutande domstolen dock få klarhet i huruvida medlemsstaterna har behörighet att begränsa tillämpningsområdet för sina respektive ersättningsordningar för offer för uppsåtliga våldsbrott, så att de helt utesluter ersättning för ideell skada, inbegripet sveda och värk.

Ideell skada

- 30 I mål **BV** uttalade sig EU-domstolen inte närmare om vilken förlust eller skada som kan anses vara ideell. I dagsläget förefaller detta inte ha prövats av EU-domstolen inom ramen för ersättningsdirektivet.
- 31 Begreppet ”ideell” skada har i viss mån prövats av EU-domstolen i mål där skadestånd har begärts enligt artikel 340 FEUF och i dataskyddssammanhang.
- 32 I mål **Europeiska unionen (företräd av Europeiska unionens domstol)/Kendrion NV** (mål C-150/17, ECLI:EU:C:2018:612), vilket avsåg en skadeståndstalan enligt artikel 340 FEUF, behandlade generaladvokaten begreppet ideell skada i viss mån på sida 12 i sitt förslag till avgörande. I punkt 105 och följande punkter konstaterade generaladvokaten följande:

”105.Skadestånd enligt artikel 340 FEUF syftar till att så långt som möjligt återställa den drabbades tillgångar till vad de var före EU-institutionens rättsstridiga handlande.

Därför ska ekonomisk förlust som är en direkt följd av detta handlande normalt ersättas genom betalning av ett belopp som motsvarar denna förlust.

106. Det är emellertid omöjligt att [beräkna ett belopp som motsvarar förluster] [för] skador som är icke-pekuniära eller icke-materiella. I de flesta rättssystem avses med begreppet ’ideell skada’ typer av skada som inte är av

materiell art och som inte lätt kan åsättas ett ekonomiskt värde eftersom de inte har något marknadsvärde i egentlig mening. Typiska exempel på sådana skador är sveda och värk, psykiskt lidande, försämring av livsmiljö eller relationer. I huvudsak omfattas olika former av fysiskt och/eller psykologiskt lidande. ...

108. Om ekonomisk (och icke endast symbolisk) ersättning i ett visst fall anses som den lämpligaste formen av ersättning, är det inte en lätt uppgift att bestämma vilket belopp som ska betalas. Den domstol som ska besluta i ett sådant fall måste uppskatta ett belopp som på rimligt sätt svarar mot den skada som offret lidit utan att i onödan straffa den som begått den rättsstridiga handlingen. I avsaknad av tydliga eller allmänt accepterade ekonomiska hållpunkter kan domstolarna endast finna vägledning i allmänna principer som, till exempel, å ena sidan skälighet, rättvisa och proportionalitet, och å andra sidan förutsägbarhet, rättssäkerhet och likabehandling.

109. Det är alltså oundvikligt att domstolar har ett betydande spelrum vid fastställande av om det föreligger ideell skada, vad som är det bästa sättet att ersätta skadan och, när ekonomisk ersättning är lämplig, vid beräkning av det belopp som ska betalas.”

- 33 I mål **UI/Österreichische Post AG** (C-300/21) meddelade EU-domstolen sin första dom där den prövade ideell skada mot bakgrund av artikel 82 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (nedan kallad dataskyddsförordningen). EU-domstolen påpekade att dataskyddsförordningen inte innehöll någon bestämmelse som har till syfte att fastställa regler för beräkningen av det skadestånd som en registrerad kan göra anspråk på. I avsaknad av unionsrättsliga bestämmelser på området ankommer det således på varje medlemsstat att i sin rättsordning fastställa villkoren för att väcka en sådan talan och, i synnerhet, de kriterier som gör det möjligt att fastställa omfattningen av den ersättning som ska utgå, under förutsättning att principerna om likvärdighet och effektivitet iakttas. I domen i mål **VB/Natsionlna Agentsia Za Prihodite** (mål C-340/21, ECLI:EU:C:2023:986) bekräftade EU-domstolen att begreppet ”immateriell skada” omfattar en situation där den registrerade känner en välgrundad fruktan för att vissa av dennes personuppgifter i framtiden kan komma att spridas eller missbrukas av tredje part.
- 34 Den 20 april 2009 lade kommissionen fram en rapport för rådet, parlamentet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om tillämpningen av ersättningsdirektivet. Rapporten innehöll resultaten av en undersökning av hur långt medlemsstaterna hade kommit i genomförandet av ersättningsdirektivet under perioden den 1 januari 2006–31 december 2008. I rapporten konstaterades bland annat att den stora majoriteten av medlemsstaterna i sina ordningar föreskriver ersättning för såväl personskada som dödsfall och att en stor majoritet

har tagit med sjukdom och psykisk skada. Kommissionen drog slutsatsen att de nationella ersättningsordningarna gav en rättvis och lämplig ersättning till brottsoffer och att det föreföll finnas en betydande grad av efterlevnad i samtliga medlemsstater.

Nationell rätt

Nationell lagstiftning

- 35 Ordningen utgör inte lagstiftning. Den är ett administrativt förfarande enligt vilket brottsoffer kan ansöka om ersättning från staten. Det är allmänt känt att den infördes före ersättningsdirektivet.

Nationell rättspraxis

Relevant nationell rättspraxis om huruvida det föreligger en rätt till ersättning för sveda och värk enligt ersättningsdirektivet

- 36 EU-domstolens avgörande i mål **BV** beaktades i viss utsträckning av Court of Appeal (Appellationsdomstolen) i Irland i mål **Doyle mot The Criminal Injuries Compensation Tribunal m.fl.** och **Kelly mot The Criminal Injuries Compensation Tribunal m.fl.** [2020] IECA 342 (domen i mål **Doyle och Kelly**). Klagandena hade ifrågasatt ordningen på ett antal grunder och hävdade bland annat att det stred mot artikel 12.2 i ersättningsdirektivet att inte föreskriva ersättning för sveda och värk.
- 37 Klagandena gjorde gällande att domstolarna måste utgå från principerna om likvärdighet och effektivitet och att de enligt EU-domstolens avgörande i mål **BV** måste säkerställa att ”viss hänsyn tas till de allvarliga följderna av den skada som lidits av offren” för uppsåtliga brott genom att införa en befogenhet att utge allmänt skadestånd. Motparterna hävdade att EU-domstolens slutsatser om ”rättvis och lämplig” ersättning (i punkterna 58 och 61) skulle tolkas mot bakgrund av den italienska ordningen som föreskriver schablonersättning. Den irländska ordningen har däremot ingen övre gräns, och ersättning kan utgå för en rad olika egna utgifter, inbegripet framtida inkomstbortfall.
- 38 I punkt 69 slog Court of Appeal fast att ”[d]et råder inte längre något tvivel om att [ersättnings]direktivet faktiskt ger en unionsrättslig rätt till ersättning från staten” för offer för uppsåtliga våldsbrott.
- 39 Med anledning av EU-domstolens ”viktiga klargörande” av ersättningsdirektivets tillämpningsområde och dess fastställande av en unionsrättslig rätt till ersättning, [utelämnas] konstaterade [domaren] att det var nödvändigt att bland annat undersöka omfattningen eller räckvidden av den rättigheten och ”i synnerhet den omständigheten att ersättning för sveda och värk inte ges enligt den irländska ordningen ...”.

- 40 Court of Appeal påpekade att det fanns anmärkningar i avgörandet i mål **BV** som utgjorde stöd för såväl klagandenas som motparternas ståndpunkter. Dessa anmärkningar som tenderade att bekräfta motparternas ståndpunkter sammanfattades på följande sätt (i punkt 129):

”Hänvisningarna i domen till det utrymme för skönsmässig bedömning som medlemsstaterna har, till behovet av att säkerställa de nationella ordningarnas ekonomiska bärkraft, till att ersättningen inte måste vara densamma som den som skulle utkrävas av den faktiska gärningsmannen, till att vad som är förbjudet är en ersättning som är ”rent symbolisk” eller ”uppenbart otillräcklig” och till det principiella godtagandet av ordningar som inbegriper en schablonersättningsmetod, tenderar alla att stödja statens ståndpunkt.”

- 41 När det gäller klagandenas ståndpunkt noterade Court of Appeal de ”upprepade hänvisningarna” i domen i mål **BV** till både ekonomisk och ideell skada och gjorde följande konstaterande (i punkt 129):

”De tydliga och upprepade hänvisningarna till ”ideell” och materiell skada kan emellertid anses ge stöd för klagandenas uppfattning att ersättning för sveda och värk inte helt kan uteslutas från början.”

- 42 Court of Appeal konstaterade följande i punkt 129:

”Jag anser att mål BV ger mycket vägledning om vad som utgör ”rättvis och lämplig” ersättning, men det ger ingen definitiv signal om huruvida en medlemsstat måste ge en viss ersättning för sveda och värk.” (markering tillagd).

- 43 Court of Appeal konstaterade att en irländsk domstol kan behöva begära ett förhandsavgörande för att avgöra frågan huruvida såväl särskilt som allmänt skadestånd (ekonomiskt och ideellt skadestånd) måste föreskrivas i ordningen, men att den inte var beredd att framställa en sådan begäran i det målet bland annat på grund av att detta skulle vara för tidigt.

Relevant nationell rättspraxis avseende ”ideell” skada

- 44 Frågan huruvida vilka skador ett offer för ett uppsåtligt våldsbrott måste lida för att dessa ska utgöra ”ideell” skada har inte avgjorts i irländsk rätt. Detta är inte förvånande eftersom något sådant skadestånd inte föreskrivs i ordningen. Det ska emellertid påpekas att räckvidden för ”ideell skada” har blivit föremål för några rättsliga överväganden från Circuit Court (Distriktsdomstolen) i Irland i ett dataskyddssammanhang på senare tid.
- 45 I domen i mål **Kaminski mot Ballymaguire Foods Limited** [2023] IECC 5, [utelämnas] konstaterade [domaren] att motparternas åsidosättande av section 117 i dataskyddslagen från år 2018 och/eller dataskyddsförordningen hade orsakat allvarliga besvär och sömnförlust hos klaganden och att han hade rätt till ideellt

skadestånd. Rätten redogjorde för de faktorer som kan tillämpas vid bedömning av skadestånd för ideell skada, däribland följande:

”Det finns inte någon minimitröskel för hur allvarlig skadan måste vara för att ett yrkande om ideell skada ska anses föreligga. Ersättning för ideell skada omfattar emellertid inte ”rent förtret”.

Det måste finnas ett samband mellan dataintrånget och det yrkade skadeståndet.

Om skadan är ideell måste den vara verklig och inte hypotetisk.

Skador måste styrkas. Det är högst önskvärt med styrkande handlingar. Därför är det önskvärt med oberoende bevisning, såsom ett psykiatriskt utlåtande eller ett läkarintyg, vid ett yrkande om ersättning för oro och ångest. ...”

Relevant nationell rättspraxis om vad skadestånd för sveda och värk har för funktion och hur det ska bedömas

- 46 Funktionen av allmänt skadestånd (eller skadestånd för ideell skada) för sveda och värk behandlades i avgörandet från Supreme Court (Högsta domstolen) i Irland i mål **Sinnott mot Quinnsworth** [1984] ILRM 523, där Chief Justice (överdomaren) konstaterade följande (på s. 531):

”Syftet med allmänt skadestånd är att utgöra rättvis och lämplig ekonomisk kompensation för den sveda, det lidande, den olägenhet och den förlorade glädje i livet som skadan har orsakat och kommer att orsaka klaganden.”

- 47 I samrådsdokumentet *Compensating the Victims of Crime* [utelämnas] har Law Reform Commissionen (lagreformskommissionen) påpekat att det står offer för varje typ av brott fritt att väcka talan mot den person som påstås ha skadat vederbörande, eftersom ett brott i regel också utgör en skadeståndsgrundande gärning, till exempel deliktet misshandel.

- 48 Vad gäller bedömningen av det skadestånd som gärningsmannen skulle betala, konstaterade Court of Criminal Appeal (Appellationsdomstolen i brottmål) följande i mål **The People (DPP) mot Lyons** [2014] IECCA 27:

”Det är nästan självfallet att en person som, genom en brottslig gärning, tillfogar en annan person skada eller förlust är enskilt och uttryckligen skyldig att betala full ersättning i tvistemål. Det utgör ett civilrättsligt ansvar som är oberoende av den dömda personens straffrättsliga ansvar.”

- 49 Bortsett från möjligheten till straffskadestånd, kan storleken på det skadestånd som gärningsmannen är skyldig att betala med avseende på sådant civilrättsligt ansvar fastställas på grundval av de *Personal Injury Guidelines* (riktlinjer för personskada) som Judicial Council (Domarrådet) antog år 2021 och som

innehåller en förteckning över de skadeståndsnivåer som enligt Judicial Council skäligen och rättvist kunde utdömas med avseende på olika typer av personskada.

- 50 I mål **DPP mot Stephen Duffy** [2023] IESC 1 framhöll Supreme Court betydelsen av avgörandet i mål **BV** och uttalade följande i punkt 67:

”[EU-]domstolen angav även att ”rättvis och lämplig” ersättning till brottsoffer inte nödvändigtvis måste motsvara det belopp som en gärningsman kan åläggas att betala i full ersättning. Det rörde sig snarare om ett bidrag till ersättningen för den ekonomiska och ideella skada som lidits. Vidare hade staterna rätt att säkerställa att deras ordningar var ekonomiskt bärkraftiga. Ersättning måste dock beviljas med hänsyn till de allvarliga följderna av brottet för offret och får inte vara ”rent symboliska eller uppenbart otillräckliga”.

NÖDVÄNDIGHETEN AV ATT BEGÄRA ETT FÖRHANDEAVGÖRANDE FRÅN EU-DOMSTOLEN

- 51 Mot bakgrund av det ovan anförda anser den hänskjutande domstolen att det behöver klargöras huruvida ersättningsdirektivet kräver att medlemsstaterna ger ersättning till brottsoffer för såväl ekonomisk som ideell skada. Utgör de ”relevanta uppgifter” som EU-domstolen fastställde i domen i mål **BV** de miniminormer som krävs för att säkerställa att en ersättningsordning ger ”rättvis och lämplig” ersättning till offer för uppsåtliga brott i den mening som avses i artikel 12.2?
- 52 Om så är fallet anser den hänskjutande domstolen att det även behövs ett förtydligande av vilka slags skador som faller inom området för ”ideell skada” och i synnerhet huruvida detta innefattar ett brottsoffers ”sveda och värk”. Kort sagt, är medlemsstaterna skyldiga att tillhandahålla viss ersättning för ”sveda och värk”?
- 53 Slutligen framgår det av domen i mål **BV** att ”rättvis och lämplig ersättning” i den mening som avses i ersättningsdirektivet inte nödvändigtvis motsvarar det skadestånd som gärningsmannen kan ådömas enligt riktlinjerna för personskada. Den hänskjutande domstolen anser dock att det krävs ett klargörande av förhållandet mellan full ersättning (det vill säga det skadestånd som gärningsmannen kan ådömas att betala till brottsoffret), å ena sidan, och det belopp som utgör ”rättvis och lämplig ersättning” i den mening som avses i ersättningsdirektivet, å andra sidan.

KORTFATTAD REDOGÖRELSE FÖR SKÄLEN TILL ATT FÖRHANDEAVGÖRANDE BEGÄRS

- 54 Samtliga parter vid den hänskjutande domstolen har gjort gällande att, för att kunna avgöra ovannämnda frågor som har uppkommit i plenimålet, behöver den hänskjutande domstolen EU-domstolen hjälp med att tolka artikel 12.2 i ersättningsdirektivet.

- 55 Den hänskjutande domstolen instämmer i att det, till följd av EU-domstolens avgörande i mål **BV**, krävs ytterligare klarhet i huruvida ordningen, enligt vilken ersättning för sveda och värk inte får utgå i fall som inte rör dödsfall, strider statens skyldigheter enligt artikel 12.2 i ersättningsdirektivet och, om så är fallet, vilka uppgifter som den hänskjutande domstolen ska utgå från vid bedömningen av skadestånd för ”sveda och värk”.
- 56 Den hänskjutande domstolen har informerats om att samma fråga har uppkommit i omkring 17 olika mål som är anhängiga vid High Court i Irland. Avgörandet av de målen kommer att underlättas av den hjälp som EU-domstolen eventuellt ger inom ramen för förevarande förfarande.
- 57 För att avgöra ovannämnda frågor som har uppkommit i plenimålet begär den hänskjutande domstolen EU-domstolens hjälp med att tolka artikel 12.2 i ersättningsdirektivet och för att avgöra de specifika frågor som anges nedan.

TOLKNINGSFRÅGORNA

- a) Innebär den skyldighet som medlemsstaterna åläggs genom artikel 12.2 i direktiv 2004/80/EG (”**ersättningsdirektivet**”), nämligen att tillhandahålla ”rättvis och lämplig ersättning” till offer för uppsåtliga våldsbrott, att ett brottsoffer ska ersättas för såväl ekonomisk som ideell skada i den mening som avses i domen i mål **Presidenza del Consiglio dei Ministri/BV (domen i mål BV)** (mål C[-]129/19, EU:C:2020:566)?
- b) Om fråga a besvaras jakande, vilka typer av skada faller inom ramen för ”ideell skada”?
- c) Faller närmare bestämt ett brottsoffers ”sveda och värk” inom ramen för ”ideell skada”?
- d) Om frågorna a och c besvaras jakande, vad utgör ”rättvis och lämplig ersättning[?]” som ska utgå till ett brottsoffer enligt ersättningsdirektivet i förhållande till skadestånd på grundval av ett rättsstridigt agerande som den relevanta gärningsmannen i egenskap av skadevällande part ska ådömas att betala till det brottsoffret, med tanke på att medlemsstaterna är skyldiga att säkerställa att deras ordningar är ekonomiskt bärkraftiga?
- e) Kan den ersättning som har införts till förmån för offer för uppsåtliga våldsbrott inom ramen för *Scheme of Compensation for Personal Injuries Criminally Inflicted* (”**ordningen**”) anses utgöra ”rättvis och lämplig brottsofferersättning” i den mening som avses i artikel 12.2 i ersättningsdirektivet om ett brottsoffer beviljas ett belopp på 645,65 euro i ersättning för en allvarlig ögonskada som har lett till bestående synnedsättning?

DEN HÄNSKJUTANDE DOMSTOLENS STÅNDPUNKT

- 58 I EU-domstolens rekommendationer till nationella domstolar om begäran om förhandsavgörande (2019/C 380/01) anges att den hänskjutande domstolen får kortfattat redogöra för hur den anser att de frågor som hänskjuts för förhandsavgörande ska besvaras, eftersom en sådan redogörelse är till hjälp för EU-domstolen.
- 59 Den hänskjutande domstolens ståndpunkt i de frågor som har ställts i a–c ovan är som följer:

EU-domstolens tre hänvisningar i punkterna 60, 64 och 69 i domen i mål **BV**) till att ”rättvis och lämplig ersättning” bestämt omfattar ”ideell skada” utöver ”ekonomisk skada” talar starkt för att ersättning för ”ideell skada” inte kan uteslutas helt och hållet.

Ideell skada kan begreppsmässigt inte skiljas från ”sveda och värk” för vilket allmänt skadestånd är avsett att utgöra en rättvis och lämplig pekuniär ersättning.

I punkt 64 i domen i mål **BV** slog EU-domstolen dessutom fast att den ersättning som beviljas brottsoffer utgör ett ”bidrag till att ersätta dem för den ekonomiska och ideella skada som de har lidit”. EU-domstolen förklarade därefter att ett sådant bidrag kan anses vara ”rättvist och lämpligt” om det på ett adekvat sätt kompenserar det ”lidande” som de har utsatts för. Hänvisningen till ”lidande” antyder också helt klart att ”sveda och värk” ska ersättas åtminstone i viss mån.

Avslutningsvis är det svårt att se hur ersättning kan anses beakta de ”allvarliga följderna” för brottsoffret (såsom anges i punkterna 63 och 69 i domen i mål **BV**) om skadestånd för ”sveda och värk” är helt uteslutet.

För att kunna anses utgöra ”rättvis och lämplig ersättning” enligt artikel 12.2 måste ersättningen till brottsoffret därför innefatta ett visst bidrag för ”sveda och värk”.

den 22 mars 2024